

Fábián Gyula: Nemzetközi jog

Veress Csongor Balázs

doktorandusz

Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola

E-mail: veresscsongor@googlemail.com

2018 nyarán, a Hamangiu Könyvkiadó gondozásában (az illető kiadó által első magyar nyelven közreadott jogtudományi tankönyvként) megjelent Fábián Gyula tankönyve *Nemzetközi jog* címmel.

A szerző művében 280 oldalas terjedelemben, 13 fejezetben elemzi a nemzetközi közjog jelentős aspektusait. Írását Mahatma Gandhi következő idézetével vezeti be: „A különbség a között, amit megteszünk és amire képesek lennénk, megváltoztathatná a világot.” Ezzel mintegy sejteti, hogy bár a nemzetközi közjog alanyai elsősorban nem az egyének, hanem őket jóval meghaladó entitások, ezek között nem törvényszerű a nemzetközi kapcsolatokat olykor jellemző káosznak, az ököljognak érvényesülnie. Ehelyett a nemzetközi jog betartása, továbbfejlesztése erő-uralom helyett párbeszédre alapuló nemzetközi rendszert teremthetne.

A magyar és román nyelven egyaránt megfogalmazott bevezetőben a szerző hátláját fejezi ki mentora, doktori tanulmányainak vezetője, Martian I. Niciu professzor iránt, aki igazi erdélyiként őszinte tanácsaival segítette abban, hogy az oktatói pályán is érvényesülni tudjon, valamint Veress Emőd egyetemi tanár iránt, aki a jegyzetet nyelvi és szakmai szempontból lektorálta, annak csiszolódását szakmai és baráti tanácsaival elősegítette.

A tartalomjegyzéket alaposan szemügyre véve, megértjük a nemzetközi közjog főbb elveit; meghatározását, tárgyát, felismerhetjük alanyait és forrásait. A mű bevezető fejezeteiből megismerhetjük e tudományterület kialakulásának történetét, majd e jogág szakirodalmának fontosabb műveit és művelőit. A kötet végén két olyan izgalmas területtel is találkozhatunk, mint a humanitárius jog és a nemzetközi viták békés rendezése. Mindegyik fejezet elején megtaláljuk az annak tartalmához viszonyítva releváns szakirodalom felsorolását, amely bizonyítja a szerző nemzetközi jogban való jártasságát, tankönyve szabatos szerkezeti kidolgozottságát.

Ezt követően *Sedes materiae* címmel a szerző pontokba foglalja a nemzetközi közjog jelentősebb forrásait, majd kifejti az olvasók számára e szabálykészlet gyakorlati jelentőségét, mielőtt annak elméleti elemzésére térne. A felhasznált szak-

irodalom felsorolásában észlelhető, hogy a számos nemzetközi és román szerző mellett nemcsak magyarországi, de erdélyi neves jogtudósok klasszikus és legújabb munkái is feltűnnek. A mű bővelkedik a hivatkozásokban, amelyek utat mutatnak a témát mélyebben megismerni vágyók számára érdeklődésük kutatói igényű elmélyítéséhez. A fejezetek belső tagolása könnyen átláthatóvá teszi az írást, a fontosabb témák számozással ellátva kerülnek felsorolásra.

A mű egyik legérdekesebb fejezete *A nemzetközi jog kialakulásának története*, amely nemcsak a tárgyat hallgató diákok, hanem bármely olyan olvasó számára is érdekes és hasznos lehet, aki a komplex világunk bonyolult működésének kialakulására, illetve ennek (nem csupán jogszabályi) hátterére kíváncsi. Ebben a fejezetben részletesen, időrendi sorrendben vezeti az olvasót a szerző végig a nemzetközi kapcsolatokat befolyásoló fontosabb történéseken, és világít rá – a szövegtörzsből kiemelve – az egyes események utáni fontos újításokra. A nemzetközi jogi szakirodalom nevesebb jogtudósainak, illetve ezek munkáinak felsorolásában a szerző azon szándékát véljük felfedezni, hogy e munkákat röviden, tömören és könnyen emészthető módon kívánta az olvasóközönség elé bocsátani. A hivatkozásokban, az idézeteken túl, számos gyakorlati példával is találkozhatunk.

Azon fejezetek főszövegei, amelyek a gyakorlati problémákat tárgyalják – mint például *A természetes személyek helyzete a nemzetközi jogban* –, olyan szakki-fejezések román fordítását is tartalmazzák, mint a *kitoloncolás*, *kiutasítás* vagy a *hazatérés*, amelyek hozzásegítik az érdeklődő olvasót, a jogtudományt hallgatót a román nyelvű jogi nevezéktan helyes elsajátításához, a magyar szakterminológiának való helyes megfeleltetéséhez.

Egy Romániában magyar és román nyelven jogot tanuló hallgató, esetleg mindkét nyelven itt praktizáló végzett jogász számára figyelemfelkeltő és fontos rész *A nemzeti és etnikai kisebbségek helyzete a nemzetközi jogban* címet viselő fejezet. Mindamellet, hogy számos jól kidolgozott kifejtést és példát tartalmaz, e fejezet olyan rendkívül érdekes kérdéseket tárgyal, mint a kisebbségek kialakulása – amit egy, az európai országok lakosságát többségre és kisebbségre felbontó összefoglaló statisztikával is szemléltet –, a kisebbségek típusai az ENSZ meghatározása és osztályozása alapján, vagy a *faji, nyelvi, etnikai, nemzeti, vallási, őslakos, emigráns vagy önkéntes kisebbség* fogalmai.

Ezt követően több osztályozási kritériumot – *földrajzit, időbelit* – is megismerhetünk. A következő, *A többség-kisebbség viszony különböző formái* címet viselő alfejezet az együttélés lehetséges formáit mutatja be, az asszimilációtól az integrációig vagy konszolidációig. Két neves szerző, Anthony D. Smith és Marko Joseph osztályozása után *A kisebbségi jog és kisebbségi jogalanyok* címet viselő rész következik. Ezt követően – a *Kisebbségvédelmi sedes materiae* fejezetekben – megismerhetjük az összes olyan kötelező érvényű, illetve ajánlás jellegű nemzetközi jogi normát, amelyek e társadalmi viszonyokat szabályozzák vagy, ahogyan a szerző fogalmaz: „jogviszonnyá alakítják át”.

Továbbhaladva – precízen kronológiai sorrendbe szedve – a legfontosabb kisebbségvédelmi eszközök felsorolását ismerhetjük meg 1945-től napjainkig, amelyek közvetetten vagy közvetlenül hozzájárultak a kisebbségi jog kialakulásához. A fejezetet egy retorikai kérdést címként magában foglaló (*Kisebbségi jogok, különleges jogok vagy privilégiumok?*) alfejezettel, valamint egy Hannes Tretter–Manfred Nowak *Europarat und Menschenrechte* (1994) könyvéből vett idézettel zárja a szerző. Az idézet a következő: „Formális szempontból a kisebbségi jogok olyan jogok, amelyek nincsenek biztosítva a többséghez tartozóknak, de anyagi jogi szempontból a többséghez tartozóknak nincs is szüksége erre a »többséjtogra«, amely csak azért szükséges a kisebbségeknek, hogy megpróbálja elérni a többségi jogi helyzetét és jogi védettségét egy bizonyos állam keretein belül.” E rész választ adhat azok számára, akiket a sajátos romániai magyar lét kialakulása és mindennapjai foglalkoztatnak.

Az elkövetkező fejezetekben (*A nemzetközi jog forrásai, A terület helyzete a nemzetközi jogban, A nemzetközi jogi felelősség*) a szerző – a már fentebb említett formákban – módszeresen és tudományos precizitással elemez egy-egy témát, olyan – olykor súlyos konfliktusokhoz is vezető – kérdésekre keresve a választ, mint az, hogy meddig is terjed ki egy ország fennhatósága föld alatt, föld felett, szárazföldön és vízen? Hasonlóan érdekes kérdés a számunkra még elvontnak látszó, de már – a rohamos technikai fejlődésnek köszönhetően – egyre kézzelfoghatóbb távolságba kerülő világűr-jog problematikája.

Az utolsó két fejezet (*a Humanitárius jog és A nemzetközi viták békés megoldása*) olyan, a világ különböző tájain fennálló speciális helyzeteket ismertető, amelyekkel az olvasó Európa ezen részén a II. világháború óta – leszámítva elszigeteltebb konfliktusokat – nem igazán találkozhatott, viszont a sajtóból ilyenekről nap mint nap értesülhetett. További érdekes kérdéskör a jövő olyan kihívásaival foglalkozik, mint a kiberháború vagy a világban tapasztalható gazdasági és szociális egyenlőtlenségek hatására egyre komolyabban fenyegető migrációs probléma elméleti kérdéseire adható lehetséges nemzetközi közjogi válaszok.

A kötetet záró mellékletként csatolt dokumentumok (*Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya; A Nemzetközi Bíróság Alapszabályai; Bécsi egyezmény a szerződések jogáról*) az olvasó tudásának elmélyítését segítik elő. Ezeket átlapozva egy-egyében ismerhetők meg e nemzetközi egyezmények, vagyis a nemzetközi közjog forrásai (latin megnevezéssel a *sedes materiae*).

Romániában utoljára magyar nyelven *nemzetközi joggal* foglalkozó tankönyv 1957-ben született, így ezen írás mindenképpen hiánypótlónak tekinthető; a romániai magyar jogászképzést nagymértékben elősegíti. Amint a *Bevezetőben* a szerző is fogalmaz, e tantárgy magyar nyelvű oktatására az új évezredtől nyílt újra lehetőség Kolozsvárott, először a Babeş–Bolyai Tudományegyetem keretén belül, majd 2010-től a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Kolozsvári Karának Jog Szakán.

A szerző a könyv megszületésére a szovjet típusú diktatúrában élő, akkori generáció által kényszerből abbahagyott egyetemi munka folytatásaként tekint, amellyel segédeszközt kíván biztosítani a magyarul tanuló hallgatók számára a mai szabadabb társadalomban.

A szerző sérelmezi, hogy míg Magyarországon vagy Németországban két félévben tanítják a nemzetközi jogot, Ausztriában meg két tantárgy formájában, két félévben, addig a romániai tantervben az első tanévben és csupán egy félév áll rendelkezésre e tantárgy oktatására. További problémaként azt emeli ki, hogy a célközönség, amelynek e jegyzet szól, nincs még annyira felkészülve az általános és nemzeti jogtudományi ismeretek szempontjából, hogy a nemzetközi jogot teljes értékkel és méltó alapossággal tanulmányozhassa, annak mély összefüggéseit megértse. E fontos körülményekre való tekintettel alkotta meg ilyen formában és terjedelemben e jegyzetet, miközben arra is ügyelt, hogy a diákok számára ne okozzon nehézséget a tananyag hozzáférhetősége, sem pedig annak nyelvezete. A könyv közérthetőségéből fakadóan hangsúlyoznunk kell, hogy bárki, aki érdeklődik e téma iránt – minden előzetes és mélyebb jogi ismeret hiányában is – biztos nemzetközi jogi alaptudásra tehet szert.

Bátorítanám a szerzőt a jegyzet rövidegére való törekvés miatt kimaradt *diplomáciai és konzuli jog*, illetve a *nemzetközi környezetvédelmi jog* vagy *nemzetközi büntetőjog* érdekes témáinak külön feldolgozására és közreadására, így az elmúlt 60 évben magyar nyelven meg nem született írások pótlásának folytatására.